

Om "framing"

Bengt-Åke Wennberg

Ett särskilt problem är att språkbruk enligt George Lakoff – se "Don't think of an elephant. Know your values and frame the debate" – är kontextuellt. Det vill säga bundet till den sociala kontext i vilken samtalet förs. Lakoff kallar denna kontextualitet för "frames".

Den retoriska forskningen konstaterar också att varje berättelse följer en inom den sociala gemenskapen utstakad ram som gör den begriplig i det sammanhang där den skall berättas. Detta gör att berättelser inom en viss "frame" förkastas av gemenskaper som använder en annan. Det är bland annat detta fenomen Lakoff refererar till i bokens titel.

Den "framing" som görs bestäms dels av de förgivettaganden som individerna har om det kunskapsobjekt man talar om och dels av den faktiska sociala kontext inom vars ram samtalen förs. Sverker Lundin har exempelvis jämfört en naturvetenskaplig "framing" med en teknisk. Ett samtal med en naturvetenskaplig framing söker svar på "knowing how" – en

förståelse av hur något fungerar – medan en teknisk framing söker svar på hur man skall åstadkomma det önskade – en produkt eller en viss effekt. Varje typ av fenomen kräver sin specifika naturvetenskapliga diskurs och varje önskan om skapandet av en viss effekt eller produkt kräver sin specifika tekniska diskurs.

Frames existerar i tidsmässiga lager. Nya kommer till baserat på de gamla. Gamla lager återanvänds och återkommer. En stor risk ligger därför i att man blandar samman berättelser som refererar till olika kontexter och försöker förstå och läsa dem från föråldrade och olämpliga frames. Alldeles särskilt gäller detta mänskliga samspel.

Ett vanligt misstag inom nästan alla studier av mänskliga samspel som använder sig av enkät-, intervju- eller samtalsdata är att man som använder sig av kontrafaktiska påståenden av typ vad skulle hänt om ”om hade varit” Sådana påståenden har hämtats från kontexter i vilka man inte har grepp på den dynamik som vid detta tillfälle existerade och som antagandet bygger på. De förhållanden som då fanns behöver inte stämma med de som nu är aktuella. Detta är alldeles särskilt uppenbart när det gäller mänskliga samspel då mänskliga samspel ”här och nu” bygger på erfarenheter som inte fanns ”där och då”.

För att förstå det forskningsmässiga djupet i detta rent språkliga problem måste vi nämna existensen av det som kallas retoriska troper. De tre troper som presenteras i retoriken är synekdote, metafor och metonymi. Den i vårt fall mest intressanta tropen är *metonymin*.

Metonymi betyder ordagrant en förflyttning av ord från en tillämpning till en annan. Man kan således tala om segel på havet när man menar båtar och ”kronan” när man menar staten. Man talar om samma fenomen men med ett nytt ord hämtat från en annan ”frame”. Denna egenskap gör att man med olika berättelser kan beskriva samma fenomen.

Enligt José Ramírez är det emellertid mindre känt att metonymin också kan göra omvändningen. Den kan göra att betydelsen av *samma* ord omärkligt förändras. Detta händer när man genom sin berättelse använder välkända ord men byter ”frame”. Samma ord kan således genom att de används i olika ”frames” referera till helt olika erfarenhetsgrunder och kontext. Då uppstår missförstånd.

Den exakta betydelse av olika symboliska variabler, så som man strävar efter att åstadkomma i den naturvetenskapliga och ekonomiska forskningen, kan

således av rent praktiska skäl inte upprätthållas när det gäller samtalsdata som beskriver mänskliga samspel eftersom dessa uppfattas individuellt av var och en som deltar.

Sådana försök skulle kräva alltför omfattande klargöranden, definitioner och förklaringar om det ens vore möjligt. Man måste därför i ett samtal alltid räkna med att de utsagor som presenteras kan använda samma ord men i olika "frames" och att den faktiska innebörden – det fenomen eller den sakfråga man talar om – inte alltid direkt kan utläsas ur utsagorna.

Det är därför som intervjuer kan ge sämre empiriska data än referat av gruppsamtal. Om deltagarna kommer från samma sociala kontext eller har samma profession kan de genom samtalet och det referat som presenteras komplettera och korrigera varandra i samtalet. Man får då en mer enhetlig språkbild än man får genom enskilda intervjuer som styrs av intervjuarens egen speciella förförståelse.

För att komma vidare behöver man då djupare och tillsammans med deltagarna, utforska de aktuella erfarenheterna och grunderna – deltagarnas humanvetenskapliga handlingsteorier – de har som gör att deltagarna kommit fram till att de gör vad de gör och säger vad de säger. För att bli generaliserbara behöver de bearbetas dess till att de kan uppfattas som en slags principer för mänsklig samverkan som kan tillämpas mer generellt. Behovet av partnerskap skulle kunna vara en sådan princip.

För att sådana sammanfattande principer skall vara trovärdiga och relevanta måste de – även om det i redovisningen används andra ord och ett annat språkbruk – "kännas igen" av deltagarna och av dem uppfattas som en annorlunda men korrekt beskrivning av grunderna för deras eget agerande. Först då kan man tro att principerna efter att ha prövats mot andra personers faktiska erfarenheter kan vara av värde för andra personers val av handlande.

Referenser

Lakoff G (2004): Don't think of an elephant. White River Junction: Chelsea Green Publishing.

Lakoff G (2008): The Political Mind – Why You Can't Understand 21:st-Century American Politics with an 18th-Century Brain. New York: Viking Penguin.

Lundin S (): Teknisk kunskap. Sverker Lundins blogg.

<https://sverkules.wordpress.com/uppsatser/teknisk-kunskap/>